

RAMOWY PROGRAM OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Programy ochrony osób doznających przemocy w rodzinie stanowią integralną część gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy domowej oraz systemu przeciwdziałania przemocy domowej. Obowiązek opracowania i realizacji gminnych oraz powiatowych programów przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej - zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 i ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r., poz. 424 ze zm.), należy do zadań własnych gminy i powiatu. Zadania gminy i powiatu w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej powinny być systemowe i interdyscyplinarne, a program ma stanowić plan działań, zapewniający realizację zadań w tym zakresie w sposób skoordynowany, systematyczny i przy współpracy wszystkich służb i instytucji.

Wieloaspektowość i złożoność zjawiska przemocy domowej oraz jego skutków dla osoby, rodziny jak i społeczności lokalnej wymaga szerokiego i komplementarnego podejścia do zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy. Wszelkie działania podejmowane na rzecz ofiar przemocy domowej, w celu maksymalizacji ich skuteczności powinny opierać się na zasadzie interdyscyplinarności.

Celem niniejszego dokumentu jest nakreślenie ram działań w obszarze pracy z osobami doznającymi przemocy domowej. Naczelną zasadą działań na rzecz osób doznających przemocy domowej jest zapewnienie im bezpieczeństwa i ochrony przed dalszym krzywdzeniem.

I. Ogólne zasady dotyczące programu

- ✓ program nadaje ramy, definiuje system przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej na danym obszarze,
- ✓ służy nadaniu kierunku działaniom instytucji, systematyzacji celów, określeniu dostępnych zasobów czy nakreśleniu wizji pożądanej sytuacji,
- ✓ jest dokumentem, który powinien wskazywać, w jaki sposób zamierzamy osiągnąć wyznaczone cele,
- ✓ jest dokumentem o większym niż strategia charakterze praktycznym i z tego względu powinien jasno określać kwestie organizacyjne,
- ✓ zaleca się, aby był opracowany na okres nie dłuższy niż 5 lat,
- ✓ część teoretyczna powinna mieć znaczenie drugorzędne w stosunku do części strategicznej - operacyjnej.
- ✓ program ochrony osób doznających przemocy domowej może stanowić integralną część powiatowego/gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej.
- ✓ przy konstruowaniu oraz realizacji programów ochrony i pomocy osobom doznającym przemocy domowej należy określić:
 - a) podstawy prawne przeciwdziałania przemocy domowej
 - b) aktualną diagnozę zjawiska przemocy domowej na danym obszarze
 - c) adresaci programu
 - d) cele oraz wynikające z nich zadania oraz działania
 - e) termin realizacji programu,
 - f) miejsce realizacji programu,
 - g) podmioty realizujące program,
 - h) metody, formy, techniki realizacji programu,

- i) zasady współpracy między instytucjami realizującymi program,
- j) harmonogram działań programu (zadania, sposób realizacji, podmiot odpowiedzialny, termin realizacji),
- k) przewidywane rezultaty oraz wskaźniki,
- l) sposób monitoringu oraz ewaluacji programu

II. Założenia formalne programu

Podstawę prawną ramowego programu ochrony osób doznających przemocy domowej stanowią następujące akty prawne:

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 424 z późn. zm.), zwana dalej „ustawą”,
2. Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej, przyjęty uchwałą Nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (M.P. poz. 1232),
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz. U. poz. 1163)
4. „Zasady tworzenia gminnych/powiatowych/wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej” opracowane przez Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku.

III. Cele programu

Zasadniczym celem niniejszego programu jest zmniejszenie skali zjawiska przemocy domowej poprzez:

- zapewnienie ofiarom przemocy domowej systemowego wsparcia i pomocy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji rodzinnej, której efektem będzie przywrócenie poczucia bezpieczeństwa u osób doświadczających przemocy;
- rozszerzenie form i zwiększenie skuteczności pomocy świadczonej osobom doznającym przemocy domowej;
- pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności oraz zapobieganie wypaleniu zawodowemu pracowników służb, instytucji i organizacji pracujących z osobami doznającymi przemocy domowej;
- zintensyfikowanie współpracy z instytucjami i organizacjami, działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej;
- podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy domowej.

IV. Założenia organizacyjne programu

1. Odbiorcy programu

Beneficjentami programu są osoby doświadczające przemocy domowej oraz instytucje, służby i organizacje funkcjonujące w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na poziomie gminy i powiatu oraz regionu:

- osoby doznające przemocy domowej,

- świadkowie przemocy domowej,
- osoby podejmujące działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej,
- społeczność lokalna.

2. Realizatorzy programu

Wśród podmiotów realizujących program ochrony ofiar przemocy znajdują się instytucje, służby i organizacje funkcjonujące w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na poziomie gminy/powiatu:

- 1) samorządy gminne, powiatowe oraz samorząd województwa
- 2) jednostki organizacyjne pomocy społecznej,
- 3) specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- 4) organizacje pozarządowe,
- 5) jednostki wymiaru sprawiedliwości,
- 6) jednostki ochrony porządku publicznego,
- 7) placówki oświaty,
- 8) placówki ochrony zdrowia,
- 9) komisje rozwiązywania problemów alkoholowych,
- 10) inne podmioty, w tym przede wszystkim zespoły interdyscyplinarne do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz punkty konsultacyjne, punkty interwencji kryzysowej, poradnie rodzinne, schroniska, hostele.

W programie należy ująć kompleksową informację dotyczącą zasobów instytucjonalnych i personalnych, wraz z danymi teleadresowymi instytucji oraz krótką charakterystyką ich działalności.

Gmina/powiat opracowujący program ochrony ofiar winny stworzyć mapę zasobów obejmującą wszystkie podmioty wchodzące w skład gminnego/powiatowego systemu przeciwdziałania przemocy. W mapie zasobów gminy należy uwzględnić także podmioty obejmujące swoim działaniem powiat i województwo. Na szczeblu gminy należy ująć również informacje o zespole interdyscyplinarnym – składzie, siedzibie, kontakcie z przewodniczącym.

V. Zawartość merytoryczna programu

1. Wstęp/wprowadzenie

Wstęp powinien mieć charakter ogólny i informacyjny o zjawisku przemocy w kontekście postrzegania przez społeczność lokalną oraz zawierać charakterystykę problemu w odniesieniu do terenu gminy/powiatu. We wstępie należy ująć regulacje prawne związane z Programem oraz informację o istotnych miejscowych aktach w obszarze rozwiązywania problemów społecznych i programach korelujących, przede wszystkim o Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, systemie profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną.

2. Diagnoza problemu przemocy domowej

Diagnozowanie skali zjawiska przemocy domowej stanowi najistotniejszą część Programu, ponieważ pozwala na określenie tendencji i identyfikację kierunków działań oraz decyduje o właściwym wyborze działań w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na terenie gminy/powiatu, niezbędnych do podjęcia przez poszczególne instytucje. Diagnoza zjawiska przemocy domowej na danym

obszarze powinna być oparta o rekomendacje do opracowania diagnozy zjawiska przemocy domowej na obszarze gminy/powiatu/województwa , ujęte w treści dokumentu opracowanym przez Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku pn. „Zasady tworzenia gminnych/powiatowych/wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej”

Warunkiem dobrej diagnozy jest aktualność danych, ich adekwatność do zagadnienia i możliwość wyciągnięcia na podstawie opracowania danych - stosownych wniosków. W odniesieniu do gmin diagnoza powinna zawierać ustalony odsetek populacji rodzin zagrożonych przemocą domową.

4. Działania programowe

a) Zasady, którymi należy kierować się przy podejmowaniu działań na rzecz osób doznających przemocy domowej

- Dobro osób słabszych – ich ochrona i bezpieczeństwo;
- Zagrożenie życia i zdrowia, jako bezwzględne wskazanie do podjęcia interwencji;
- Znajomość mechanizmów zjawiska przemocy domowej;
- Uwzględnienie wielopropblematowości i wieloaspektowości zjawiska przemocy domowej;
- Myślenie o rodzinie jako „systemie”;
- Interdyscyplinarność działań – systemowe łączenie kompetencji służb.
- Łączenie perspektyw (działań) prawnych i psychologicznych.

b) Działania profilaktyczne, informacyjno-edukacyjne:

- zwiększenie świadomości społecznej – uwrażliwienie społeczeństwa na temat zjawiska przemocy domowej, jej przyczyn i skutków, mechanizmów przemocy,
- upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy domowej i jej negatywnych skutków,
- obalanie funkcjonujących w społeczności lokalnej mitów i stereotypów na temat przemocy domowej,
- promowanie postaw społecznych wolnych od przemocy,
- promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy i informowanie o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,
- opracowanie i realizacja kampanii społecznych i informacyjnych,
- upowszechnianie informacji na temat podmiotów działających na rzecz ofiar przemocy domowej i rodzaju świadczonej pomocy (np. opracowanie ulotek, wydawanie informatorów), rozszerzenie dostępności informacji o miejscach i formach pomocy,
- prowadzenie zajęć profilaktycznych w placówkach oświatowych,
- opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą – szczebel powiatowy;
- promowanie działań służących ochronie i pomocy osobom doznającym przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc.

c) **Działania edukacyjne:**

- opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą domową w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie,
- wprowadzenie elementów edukacji na temat zjawiska przemocy domowej w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe do programów nauk przedmażeńskich, w oparciu o współpracę pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie,
- organizowanie warsztatów dla osób doznających przemocy domowej np. nauka asertywności, zajęcia z budowania poczucia własnej wartości, poradnictwo zawodowe,
- działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małych dzieci w ciąży – szczebel gminny.

d) **Działania interwencyjne:**

- prowadzenie poradnictwa w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej: medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego poprzez organizację dyżurów specjalistów, poradnictwa telefonicznego, punktów konsultacyjnych,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą domową bezpiecznego schronienia, w tym zapewnienie całonocnych miejsc; gmina - zapewnienie miejsc w ośrodkach wsparcia; powiat – zadanie własne: zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia, w ośrodkach interwencji kryzysowej, zadanie zlecone: tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy domowej,
- zapewnienie dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą domową,
- prowadzenie interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, realizacja procedury „Niebieskie Karty”, monitorowanie rodziny, w której występuje problem przemocy,
- zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12 a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej
- zapewnienie funkcjonowania zespołu interdyscyplinarnego - szczebel gminny,
- tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą domową otrzymania w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych – szczebel gminny.

e) **Działania wspierające:**

- podnoszenie jakości pomocy udzielanej w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”,
- prowadzenie grup terapeutycznych, grup wsparcia, grup socjoterapeutycznych,
- opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą domową,
- podnoszenie kompetencji pracowników lokalnych instytucji i służb w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej - analiza potrzeb szkoleniowych, doskonalenie zawodowe kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej,

- wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą domową w formie np. superwizji,
- wzmocnienie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej – współpraca podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, wymiana doświadczeń, dobrych praktyk pomiędzy przedstawicielami tych podmiotów,
- wspieranie działań służących funkcjonowaniu zespołów interdyscyplinarnych,
- nawiązywanie i wzmacnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą domową,
- dostosowanie oferty (rozbudowa, poszerzenie oferty) placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą domową do przeprowadzanej analizy zasobów w regionie.

VI. Ewaluacja

Przebieg i efekty realizacji programu objęte są działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi, prowadzonymi przez realizatora programu - gminę/powiat. Należy określić instytucję odpowiedzialną za jego realizację, sposób przeprowadzania monitoringu i monitorowania osiągnięcia celów, czas oraz częstotliwość przeprowadzania ewaluacji. Etapami ewaluacji są m.in. gromadzenie i analiza danych oraz sprawozdawczość (raportowanie).

Monitorowanie programu służy zapewnieniu sprawnego zarządzania i oceny stopnia realizacji poszczególnych działań/zadań, w kierunku zapewnienia osiągnięcia założonych celów. Cele programu winny być mierzalne, czyli zawierać wskaźniki/mierniki wyrażające stopień realizacji celu. Wskaźniki/mierniki mogą być liczbowe i jakościowe. Każde działanie/zadanie winno mieć określony wskaźnik/miernik jego realizacji. Monitorowanie Programu odbywać się powinno w oparciu o sprawozdawczość/informacje o realizacji działań/zadań w oparciu o harmonogram realizacji Programu. Wyniki ewaluacji powinny zostać wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań.

VII. Finansowanie programu

Źródłami finansowania programu jest budżet gminy/powiatu, dotacje oraz środki pozabudżetowe pozyskane z innych źródeł.